

УДК 179:159.953:[17.03:141].Марг

Сидоренко Світлана

МІКРОЕТИКА ТА МАКРОЕТИКА В КОНТЕКСТІ ЕТИКИ ПАМ'ЯТІ (ПО МАТЕРІАЛАМ КНИГИ А.МАРГАЛІТА «ЕТИКА ПАМ'ЯТІ»)

Авішай Маргаліт - відомий сучасний мислитель і коментатор, професор Єврейського університету. Він є автором «Idolatry» (1992), «The Decent Society» (1996), «Views in Review: Politics and Culture in the State of the Jews» (1998), «The Ethic of Memory» (2002), «Occidentalism: The West in the Eyes of Its Enemies », «On Compromise and Rotten Compromises» (2009). Передмовою до книги «The Ethic of Memory» послугували спогади А.Маргаліта про офіцера, якому дорікали за те, що він не пам'ятав ім'я солдата, вбитого під час його командування, і про раннє дитинство філософа, де він був свідком дискусії батьків про події Другої світової війни.

Ця книга виникла у А.Маргаліта у результаті читання лекцій у Франкфурті, Мельбурні, Сідней, Оксфорді, Торонто, Амстердамі і Лейдені. А.Маргаліт розглядає проблему «етики пам'яті» в тісному взаємозв'язку з психологією пам'яті, політикою пам'яті, теологією пам'яті. Питання етики пам'яті, на думку автора, вирішується на рівнях «мікроетики» і «макроетики» (етика колективів). Автор запитує: ми зобов'язані пам'ятати людей і події з минулого? Якщо так, то яка природа цього зобов'язання? Адже люди згадують не все. Чи гідно це моральної похвали? Хто такі «ми», які можуть бути наші зобов'язання пам'ятати про всіх і кожного у колективі? Автор прийшов до висновку, що дуже мало моральності у пам'яті. Дрейф цієї ідеї, можливо, більш виражений питанням, ніж знаком оклику і залежить від відмінностей між етикою і мораллю. На думку А.Маргаліта, залежність ховається у просторі людських відносин - «thick relations» і «thin relations». «Thick relations» засновані на таких атрибутах, як батько, друг, закоханий, співвітчизник, які

закріплені у спільному минулому або пришвартувалися у загальній пам'яті. «Thin relations» визначаються наступними аспектами людського буття, як бути жінкою або, наприклад, бути хворим. «Thick relations» - це наші відносини до близьких і рідних, «thin relations» - це відносини до незнайомця або, можливо, пульта дистанційного керування. Етика ж вказує, як ми повинні регулювати «thin relations», а не дії і причини дій. Звичайно, людські відносини проявляються у діях, або, скоріше, у взаємодії, які керуються міркуваннями.

Основними завданнями етики і моралі, на думку автора, є деякі аспекти людських відносин. Мораль проявляється у «thin relations», а етика у «thick relations». Пам'ять «цементує і утримує» «thick relations», вона підказує нам, як ми повинні їх організувати. А.Маргаліт у книзі обмежує пам'ять переважно етикою, є випадки, коли мораль повинна бути пов'язана з пам'яттю. Ці випадки включають злочини проти людяності, особливо, якщо ці злочини «нападають» на саме поняття загальної людяності. Нацистські злочини підтримувалися ідеологією, що виступала проти людяності, це є яскравим прикладом того, що мораль вимагає від нас пам'яті. Проте, людство - це не спільнота пам'яті. А.Маргаліт запитує: «Так хто повинен зберігати «моральну пам'ять» від імені всього людства? Звичайно, релігії можуть зробити ставку на моральній пам'яті людства. Або, принаймні, історичні релігії. Людина була створена для слави Божої, і людська історія є метою творіння. Людина «розгортається» під особливим керівництвом Бога. Ідея Гегеля в світовій історії з історичними законами в якості заміни божественного провидіння є прикладом світської версії цієї картини. Але говорити про світову історію - не створити світову спільноту пам'яті. Історичні релігії стверджують, що у них є потенціал для створення такого співтовариства. Релігія має відношення до цієї проблеми тим, що вся система етики пам'яті, а також політика пам'яті, знаходиться під хмарою звинувачень. Ключовими поняттями етики пам'яті, на думку автора, є такі категорії як «прощення» і «забуття», які мають виправдання у релігійному контексті.

Передмовою до книги «Етика пам'яті» послугували спогади А.Маргаліта про офіцера, якому дорікали за те, що він не пам'ятав ім'я солдата, вбитого під час його командування. На думку автора, ми маємо справу з наслідками запам'ятовування особистих імен, а також пам'яттю про осіб з нашого минулого. Чи є забування імен моральним або етично неправильним? У випадку з офіцером ми маємо справу з відсутністю турботи про військових. Чому ім'я убитого солдата не було «випалено залізними буквами» на серці його командира? Чи існують спеціальні зобов'язання запам'ятовування імен людей? Кожна людина має унікальне, особисте ім'я, є величезна кількість неповторюваних імен. Коли людина вмирає, його особисте ім'я майже вмирає разом із ним, звідси існує сильне бажання людини до безсмертя. Джерелом прагнення до безсмертя є ім'я і це не просто марнославство і бажання «зробити собі ім'я» в сенсі досягнення слави, це скоріше жах зникнення у Леті. Людський проект пам'яті, на думку А. Маргаліта, - це релігійний проект для забезпечення деякої форми безсмертя. Є інша проблема - хто ж буде пам'ятати «негероїчна мертвих»? У ситуації з офіцером поставлена на карту його турбота про військових. Маленька історія про його забудькуватість виділяє трикутник відносин, що знаходиться у центрі етики пам'яті. Одна сторона трикутника з'єднує пам'ять і турботу, друга підключає турботу і етику, і тільки тоді ми готові з'єднати пам'ять з етикою. Яке відношення між пам'яттю і турботою? На думку А.Маргаліта, якщо я дбаю про когось або щось, а потім я забуваю, що людина або річ існують, це означає, що я не дбаю про нього або неї. А це означає, що офіцер не дбав про солдатів під час війни.

Крім того, турбота передбачає повагу до інших людей. Люди повинні долати природу байдужості, протистояти їй. Проте, слід визнати, пише автор, поєднання зла і байдужості є смертельним, як комбінація отрути і води. Що робить турботливий підхід? Це турбота про бажання і потреби інших, а в разі любові (як особливої форми турботи), ми також налаштовані на турботу про кохану людину. Окрема тема присвячена акту запам'ятовування, який є актом милосердя і благодаті. Прощення є свідоме рішення змінити своє ставлення і

подолати гнів, мстивість. Якщо людина забуває, то забудькуватість, може, в кінцевому рахунку, бути найбільш ефективним способом подолання гніву і мстивості, але не прощенням. Прощення, як подарунок у Біблії, є продуктом добровільного рішення у практичній області. Таким чином, прощення, що є добровільним, не повинно бути прив'язаним до забуття. Якщо прощення виступає як політика, то ця точка зору має психологічну перевагу. Прощення - не політика чи рішення, але зміни у психічному стані людини, «зміни у серці». Прощення, з цієї точки зору, це питання психології, а не політики. Слово прощення - це процес і досягнення, робота, процес роботи, який досягається. Рішення пробачити - рішення діяти наперекір травми. Але до тих пір, поки скривджена людина зберігає всі шрами від травм, прощення не є повним. Важливим для А.Маргаліта є виділення того, що потрібно для успішного прощення - незабування, а подолання образи, яка супроводжує людину. Успішність вибачення залежить від двох елементів; перший, прийнявши в політиці поведінку, яке виключає причини протидії причин дій. Другим елементом є бажання людини у подоланні образи і помсти.

Список використаних джерел

1. Avishai Margalit. The ethics of memory // Avishai Margalit. - Harvard university press Cambridge, Massachusetts London, England. – 226 p.

Сидоренко С.В. Мікроетика та макроетика в контексті етики пам'яті (по матеріалам книги А. Маргаліта «Етика пам'яті») / Сидоренко С.В. // Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір: Міжнародна науково-практична конференція, 3-4 червня 2016 р. - Мелітополь, 2016. – С.172-174.